YNE 10 MӨNGӨ

BURIAAD-MONGOLIIN

1936 onii DEKAABRI 17-18 [illegible]

ULAAN-YDE KOTO ● 13-daki ZILEE [illegible]

KOLBOONII KOMUNIIS (BOLŞEVIIG) PAARTIIN BURIAAD-MONGOLIIN KOMITEED. BMASSR-iin TӨBIIN GYICEDKEKE KOMITEED ba PROFSOVEEDIIN ӨDӨR BYRIIN OORGAN

REDAKCIIN TELEFON: Kariucalgiin redaagtoriin · Kariucalgiin sekretaariin · Kedoo azaliin kelesiin

SOVEEDUUDIIN BYKEKOLBOONII ONCOJAARALTAI VIII KURAL

SSSR-iin Konstituuciin projeekt tukai nөkөr I. V. STAALINII iledkel

Nөkөr Staalinii tribyyn deere garça jere kedeni bykii zaal eni udaan orgilomo ovaacaar ugtaba. Bykii zaalaaraa bosoçobo. „Nөkөr STAALINDA uraa!", „Nөkөr STAALIN mandatugai!", „Aguu jike STAALIN mandatugai!", „Aguu jike geeni nөkөr STAALINDA uraa!" „Vivaat!", „R[illegible]t froont!", „Nөkөr STAALINDA aldar celo!"—gesen kaşkaraldaan zyg bykenees sonostono.

I.

KONSTITUUCIIN KOMIISIIGI BAIGUULSANII TUKAI BA TEREENII ZORILGONUUD

Nөkөd aa!

Ene Kuraliin yzemzede projeektjee [illegible] laza baigaa Konstituuciin Komiis bolbol SSR Kolboonii Soveeduudiin VII Kuraliin tuskai togtooloor baiguulagdasani medegdeze baina. Ene togtool bolbol 1935 onii fevraaliin 6-da batalagdan abtasan belei. Ene togtool soo:

«1. SSR Kolboonii Konstituucada iime [illegible] lelteigeer kubilaltanuudiigi oruulaka gebel:

a) sungaltiin sisteemiigi ulam caaşani demokratizaacalan, gyiced tegşe bişe sungaltiigi tegşe sungaltaar, olon şatata sungaltiigi cekə sungaltaar, ile sungaltiigi nuuca sungaltaar kalan soliko udkatai[illegible]

b) Konstituuciin sociaalin-ekonoomi[illegible]an yndese suuriiigini tododkozo, SSSR dotorki angiinuudiin kycenyydiin menee cagiin teneyyritei Konstituuciin zokildootoor bolgoko udkataigaar (socialiis [illegible] indystrii baiguulsan, kulaaguudiigi [illegible] kiison, kolkooziin zurambaidaliin [illegible] soveed belgemiin yndese suuri bolko socialiis emciin batazasan uçar g. m).

2. Konstituuciin Komiisiigi sungaad negedygeer [illegible] dotor dursagdasanii yndeseer Konstituuciin zasagdasan teekstiig [illegible]loozo, SSR Kolboonii TGK-iin Seessiide [illegible] tabikaar, tere Komiista daal[illegible] baina.

3. SSR Kolboon dotor soveed [illegible] organuu[illegible] sungaltiin sisteemiin yndeseer jal[illegible]kas [illegible] geze kelsen baina.

Ene bolbol 1935 onii fevraaliin 6-da belei. Ene togtoolii batalan abasanii kojino nege edor engeroodi baikada, 1935 onii fevraaliin 7-nii edeer SSR Kolboonii Tөbiin Gyicedkeke Komiteediin negedygeer Seessi cuglaraza, SSSR-iin Soveeduudiin VII Kuraliin togtoolii gyicedkeliin tulada 31 kynyydeer Konstituuciin Komiisiigi baiguulsan baina. Ene Seessi bolbol SSSR-iin zasagdasan Konstituuciin projeekt [illegible] Konstituuciin Komiista daalgasan g. m.

Konstituuciin Komiisiin kedelmeriiee [illegible]gonee jabuulkada yndese suuri bolko josotoi [illegible], formaliina barimtanuud ba SSSR-iin Jiked[illegible] oorganii direktiivnyyd iime baigaa.

Ene deerees, Konstituuciin Komiis bolbol 1924 ondo batalagdan abtasan, menee kycendee [illegible] baina konstituucada kubilalta oruulkadaa, 1924 onoos koişo ene edernyyd kyrte bejelyylegdesen SSR Kolboonii azabaidal dotorki socializm teeşe kandasan kedelelteryylgi karaala abalcaka josotoi baigaa.

II.

1924 ONOOS 1936 ON KYRTER KUGACAA SOO SSSR-iin AZABAIDALDA BOLSON KUBILALTANUUD

1924 onoos 1936 on kyrter kugacaa soo SSSR-iin azabaidal dotor bolson ba Konstituuciin Komiisiin Konstituucada projeekt soo tolilo[illegible] karaalka josotoi kubilaltanuud jamar be?

Ede kubilaltanuudiin udka çanarani juub? 1924 ondo bidener juutai baigaa biibdi?

Ene bolbol socializmiigi kamag argaaraa kegzyylke zuuran, kapitalizmiin edilteedi sergekiigi Soveed zasagiin zөbşөөsөn yje, azakuin kapitaliis ba socialiis kojor sisteemiin meriiceenii jabaca dotor kapitaliis sisteemiigi socialiis sisteemeer [illegible] jabadaliigi emkilekeer Soveed zasagiin bodomzolozo baisan NEP-iin ekin kugacaa [illegible]. Ene meriiceenii jabaca dotor socializmiin poziiciigi bekizyylke, kapitaliis elemeentnyydiigi usadkazarkika ba aradiin azakuin gol sisteemeni bolko socialiis sisteemiin ilaltiigi togoskeke gesen zoriilgo baigaa.

Azayiledberimnai, ilangajaa kynde azayiledberimnai, tiike yjede eedegyiken baidaltai baigaa sen. Gebeç kadaa, azayiledberimnai baga bagakanaar sergen bosozo baigaa, zygeer produugcajaa dainii urteki kemzeede kyrgeegyi, əşəə kolo dutuu baiba. Kozomdongi kuuçan ba bajan bişe teeknikiigi yndese suuri bolgozo baigaa. Zygeer socializm teeşe çiglen kegzeze jabasani labtai. Manai azayiledberiin socialiis seektoriin ziçeete kemzeeni tiike yjede 80 tukai proceent baisan jum. Gebeç kapitalizmiin seektor juuç gesen azayiledberiin 20 proceentoos doogo bişiigi ezelze baigaa sen.

K[illegible] azakuimnai b[illegible] baigaa sen. Gebeç kadaa, pomeeşe[illegible] usadkagdasan [illegible] kapitaliistnaar [illegible] jikeken kycen [illegible]. Bykii deeree kedee azakuin [illegible] emciin [illegible] sovkoozuud [illegible] baiza amidar[illegible] bidener manai [illegible] sovkoozuud [illegible] baina. Tiike [illegible] turai bişe, [illegible] ner kerceeg semdi.

[illegible]

Kedee azakuin talaar [illegible]ketei ba kulaagiin tyrimkeligetei [illegible] bu tarkai emciin tariaaçanii [illegible] menee kolkooz sovkoozuudaar [illegible] sisteeme bolson [illegible] mashinazasan ba şine teekn[illegible] yiledberitei bolbobdi. [illegible] kulaaguud usadkagdaa, [illegible] tarkai emciin azakuinuudiin [illegible] kozomdongi dundazuuni teek[illegible] suuri ezelze baina gekiin [illegible] kui dotor tereenii ziçeete [illegible] talamain talaar abça yzebel, 2-3 proceentoos deeşe bolkogyi baina geze bygedede medeeze Menee kolkoozuud eeriingee medelde 5 millioon 700 mingan morinii kyçetei 316 mingan traagtartai, sovkoozuudtaigaa kamta 7 millioon [illegible] mingan morinii kyçetei 400 mingan traagtartai bolood baisan [illegible] temdeglengyi orkizo bolkogyi baina.

Ulas oron dotor ed tavaariin ergiçiigi abça yzebel, kypeecyyd ba spekuliaantnuud ene salbariaas byrimesen keegdebe. Menee ed tavaariin ergice bygedeeree gyrenii, koperaaciin ba kolkoozuudiin garta baina. Şine, soveediin kudaldaan, spekuliaantnargyi kudaldaan, kapitaliistnargyi kudaldaan esebe, kegzebe.

Iime bolkolooroo, aradiin azakuin bykii sfeerede socialiis sisteemiin gyiced ilasani menee [illegible] bolood baina.

Ene juun gesen udkataib?

Ene bolbol kyniigi kyn eksploataacalka jabadal ygei kiigdee, [illegible] yiledberiin zebseg ba [illegible] ezemdeke socialiis emciin bolbol, manai soveed belgemiin kedelөşegyi suuri bolzo ba[illegible] gesen udkatai. *(Өni udaan [illegible])*.

SSSR-iin aradiin azakuin talaar bolson ede bykii kubilaltanuudiin yreni kadaa, bidener menee krizisyyd ba kedelmerigyi[illegible] medekegyi, guirançalga ba [illegible] medekegyi ba graazdanuudta çanga cadaltai kylityyr[illegible] azakuika bykii arganuudiigi [illegible] şine socialiis ekonoomi[illegible] bolbobdi.

1924 onoos 1936 on kyreter [illegible] soo manai ekonoomikiin [illegible] bolson kubilaltanuud gol [illegible] iime baina.

SSSR-iin ekonoomikiin talaar [illegible] ede kubilaltanuudtai adali manai belgemiin *angiiin stryktyyre kubilba.*

Graazdan dainii [illegible] dyyrgesenii yreer pomeeşeguudiin angi usadkagdaçasani medeeze baina. Bişe eksploataacalagça angiinuudiigi abça yzebel, tedeneree pomeeşeguudiin angiiin kubi zajaagi amasalcaba. Azayiledberiin talaar kapitaliistnariin angi ygei boloo. Kedee azakuin talaar kulaaguudiin angi ygei boloo. Ed tavaariin ergeliin talaar kypeecnyyd ba [illegible] ygei boloo. Iime bolokoor [illegible] bykii eksploataacalagça anginuud usadkagdasan [illegible].

Kedelmeriçen angi [illegible]

Tariaaçanii angi [illegible]

inteligeence ylebe.

Gebeç, ede sociaalin belegyyd bolbol eneeken cag kugacaa soo jamarç kubilaltanuudiigi yzeegyi, tedener, zişeeni, kapitalizmiin yjede tainar baigaa sem, tere kebeeree ylee geze bodokoni endyytei baika sen.

Zişeelkede, SSSR-iin kedelmeriçen angiiigi abaadç yzee saa. Eneeniigi urdaniigaa zanşalaar proletariaad geze kedo nereledeg baina. Zygeer, proletariaad gedeg juun geeçeb? Proletariaad bolbol yiledberiin zebseg ba keregsel kapitaliistnarta kabaatai baiza, kapitaliistnariin angi proletariaadiigi eksploataacalza baisan azakuin sisteemiin yjede yiledberiin zebseg ba keregselgyi, kasagdangi angi jum.. Proletariaad geeçe kapitaliistnarta eksploataacalagdaza baidag angi men. Gebeç, manai ende kapitaliistnariin angi usadkagdaçasan, yiledberiin zebseg ba keregsel kapitaliistnaraas kuriaagdaza, gyrende ogtosen, gyrenii ketelberilekii kyçeni kedelmeriçen angi men bolsoni medeeze baina şuu. Tiime kadaa, kedelmeriçen angiiigi eksploataacalaza baika kapitaliistnariin angi ygei boloo geeçe. Tiime kadaa, manai kedelmeriçen angi yiledberiin zebseg ba keregselgyi, kasagdangi bişe baitagai, karin bykii aradtai kamta tedeniigi ezemdeze baina. Tedeniigi kedelmeriçen angi ezemdee kadaa, kapitaliistnariin angi usadkagdaa kadaa, kedelmeriçen angiiigi eksploataacalaka alibaa arga ygei bolbo. Iigeed baikada, manai kedelmeriçen angiiigi proletariaad geze nereleze bolko uu? Bolko ygeini ilete. Өөriigөө çeleelkiin tulada proletariaad bolbol kapitaliistnariin angiiigi butaalka, kapitaliistnaraas yiledberiin zebseg keregseliigi buliaan abka, proletariaadiigi bii bolgodog uçar baidaliinuudiigi yiledberiees ygei kiike josotoi geze Marks kelesen jum. SSSR-iin kedelmeriçen angi өөriigөө çeleeleltiin ene uçar baidaliigi bejelyylezerkioo geze keleze bolko uu? Keleze bolko ba keleke josotoi [illegible]. Ene juun gesen udkataib? Ene kadaa, SSSR-iin proletariaad bolbol azakuin kapitaliis sisteemiigi ygei kiisen, yiledberiin zebseg ba keregselnyyd ezemdeke socialiis emçiigi batadkasan ba soveed belgemiigi komunizmiin zamaar çiglyylen jabuulsan, ogto şine angi, SSSR-iin kedelmeriçen angi bolbo gesen udkatai.

SSSR-iin kedelmeriçen angi bolbol ogto şine, eksploataacaas çeleelegdesen, kedelmeriçen angi geeçe, eneende adali kedelmeriçen angiiigi kyn terelkitenii tyyke eşee yzeegyi jum geze taanar karaza bainat.

Tariaaçanii tukai asuudalda orojo. Tariaaçan geeçe byke oron daida deegyyr taraçasan, kozomdongi teekniketei zize azakuidaa ganca gancaaraa zuuraldaza baidag, engiin emçiin bogoolnuud men bolko ba pomeeşeguud, kulaaguud, kypeecnyyd, namaaçad, rostovçeguud ba bişe busadta keseeltegyi eksploataacalagdaza baidag, aatomçalagdasan gesyydtee zizeken yiledberiçenii angi jum geze kelcedeg bolzo zanşaçasan baina. Ynendeeç, kapitaliis oronuuddaki tariaaçanii golduu oloniigi abaza yzeesaa josooroo iimel angi baika jym. Manai menөenii tariaaçaniigi, soveediin tariaaçaniigi golduu olonkiooroo iime tariaaçantai adali geze keleze bolko uu? Ygei, iigeze keleze bolkogyi. Iime tariaaçan manai ende ygei bolçoo. Manai soveed tariaaçan ogto şine tariaaçan men geeçe. Tariaaçaniigi eksploataacalaza baikaar pomeeşeguud ba kulaaguud, kypeecenyyd ba rostovşeguud manai ende ygei boloson baina. Tiime kadaa, manai tariaaçan eksploataacaas çeleelegdesen tariaaçan men geeçe. Caaşaa, manai soveed tariaaçan buliuu olonkidoo kolkooziin tariaaçan, tere kadaa, tedener eeriingee kedelmeri ba eeriingee zeeri kogşoldo emçiin azal ba kozomdongi teeknikiigi suuri bolgon barimtalnagyi, kollegtiiv azal ba meneenii teeknikiigi suuri bolgon barimtalna. Ecesiin syylde, manai tariaaçanii azakuin yndesende engiin emce baiza bişe, kollegtiiv azaliin suuri deere urgaçasan kollegtiiv emce baina şuu.

Soveediin tariaaçan bolbol ogto şine tariaaçan, eneende adali tariaaçaniigi kyn terelkitenii tyykeeşee yzeegyi geze taanar karaza bainat.

Ecesiin syylde, inteligeenciin tukai asuudalda, inzeneer-teeknikiin kedelmerilegçediin tukai asuudalda, kylityyriin froontiin kedelmerilegçediin tukai, tere albankaagçadiin tukai ba bişe bişediin tukai asuudalda orojo. Өngөrsөn kugacaa soo inteligeence menç jikeken kubilaltanuudiigi amasaza garsan baina. Ene bolbol, eerejee angiinuudaas deedtee oncogoi bolgokiigi zabdadag aad, ynendee pomeeşeguud ba kapitaliistnariin tusada olonkidoo albakaadag, kuuçanii zyderyy inteligeence bişe şuu. Manai soveed inteligeence bolbol, kedelmeriçen angi ba tariaaçantai bykii yndeseeree baricaldasan ogto şine inteligeence geeçe. Negedekieer, inteligeenciin sostaav kubilaa. Dvoriaan ba byrzyaziin dundaas garagçad manai soveed inteligeenciin [illegible] ecөөkөn proceent baina. Soveed inteligeenciin 80-90 proceentni kedelmeriçen angi, ta[illegible] ba bişe azalçanii dundaas garaaçad geeçe. Ecesiin syylde, inteligeenciin azal jabuulgiinç şinze çanarani kubilaa. Inteligeence, urdani bajan angida alba kiike josotoi baigaa sen, juub gekede, tedeende ondoo argagyi baigaa. Menee tedener aradzondo alba kiike josotoi bolbo, juub gekede, eksploataacalagçadiin angi geze ygei boloo şuu. Cokom iime deerees, menee tedener soveed belgemiin tegşe erketei gesyyn bolood, kedelmeriçen ba tariaaçantai cug nege zergeşeende orolcozo angigyi socialiis belgemiin baiguulaltiigi ketelecen jabana.

Ene bolbol ogto şine, azalça inteligeence geze taanar karaza bainat, eneende adali inteligeenciigi delekein [illegible] orondo oloko[illegible]

Өngөrsөn kugacaa soo soveed belgemiin angiiin stryktyyriin talaar bolson kubilaltanuud iime baina.

Ene kubilaltanuud juunii tukai keleneb?

Negedekide, ene kubilaltanuud bolbol kedelmeriçen angi ba tariaaçanii koorondiin ilgaa, men tereençelen[illegible] ede angiinuud ba inteligeence koorondiin ilgaa balartaza, kuuçanii angiiin tusagaarlal ygei bolzo baisanii tukai kelene. Ene bolbol, ede sociaalin belegyydiin koorondoki zai zabsarani ulam ulam baga bolzo baisanii udkatai.

Kojordokido, ene kubilaltanuud bolbol, ede sociaalin belegyydiin koorondoki ekonoomikan zerildөөnyyd buuraza balartaza baisanii tukai kelene.

Eceste, ene kubilaltanuud bolbol tedenii koorondoki poliitikan zөrildөөnyyd men buuraza balartaza baisanii tukai kelene.

SSSR-iin *angiiin stryktyyriin* talaar bolson kubilaltanuudiin kereg iime baina.

Өşөө nege talaar bolson kubilaltanuudiin tukai nege keden yge [illegible]bol, SSSR-iin kubilaltanuudiigi duloniitiin baidal dotorki SSSR dotorki nacituu yzyylsen bolko baina. [illegible]aliigi bi kelekejee onaalin karilcaanuudiin [illegible] sananam. Soveed Kolboondo zara tukai naacanuud, nacionaalin belegyyd ba aradzon orolcozo baisani medeeze baina beze. Soveed gyren bolbol, olon yndesetenii gyren men. SSSR-deki araduudiin koorondoki karilcaanii tukai asuudal bolbol bidende fyryyzergiin udkaçanartai asuudal baingyi argagyini ilete baina.

Soveed Socialiis Respyyblikenyydiin Kolboon, 1922 ondo SSSR-iin Soveeduudiin Negedygeer Kural deere togtosoni medeeze baina. Ene bolbol SSSR-deki araduudiin tegşe erke ba sain duranii yndeseer baiguulagdaa sen. 1924 ondo batalagdan abtasan menee kycendee baigaa Konstituuca bolbol SSR Kolboonii negedygeer Konstituuca men. Ene bolbol araduudiin koorondoki karilcaagi eşee josotoor zasagdaagyi baisan, velikoroosundta itegeke bainaidakagyi yzeliin ylegdel ygei bologyi baisan, [illegible] kycenyydiin eşeel yrgelzeleen kede[illegible] baisaa yjede boloo juma. Iime uçar

(Ygelzeleleni 2-doki niurtai)

[illegible]VEEDUUDIIN BY[illegible]IN BYKEKOLBOONII ONCOJAARALTAI VIII KURAL

[illegible]R-iin Konst[illegible]iin Konstituuciin projeekt tukai nөkөr I. V. STAALINII iledkel

(EKIN NIUURIIN YRGELƵELEL)

baidaliin dotor, araduudiigi olon yndesetenii kolbooto nege gyrende kamtadkaza, ekonoomi kan, poliitikan ba ceregiin talaar karilcan tusalalcalgiin yndese suuri deere tedenii akadyygiin kani barildalgiigi zasaka keregtei baigaa. Ene keregiin berkeşeelnyydiigi Soveed zasag karangyi garça çadakagyi baigaa. Soveed zasag bolbol byrzyaazin oronuuddaki olon yndesetentei gyrenyydiin bytemzegyi turşalganuudiigi yzeze baisan belei Soveed zasag bolbol, kuuçan Aavstri-Veengriiin bytengyi unasan turşalgiigi medeze baisan baigaa Tiigebeç, olon yndesetentei gyreniigi baiguulkiin turşalga kiike geze zorison baina, juub gekede, socialiizmiigi yndese bolgozo bii bolson olon yndesetentei gyren bolbol, ali bykii jamarç katuu mөcөlgөnyydiigi teseze garka josotoi geze medeze baigaa.

Tere cagaas koişo arban dөrbөn zil өngөrөө. Ene bolbol turşalgiigi şalgaza yzekede gyiced kyremeer kugacaa mөn. Tiigeed juu boloob gekede, өngөrsөn kugacaa bolbol socialiizmiin yndese suuri deere baiguulagdasan, olon yndesetentei gyrenii togtolgiin turşalga gyiced çadagdaa geze sezeggyi karuulaba. Ene kadaa Leeninii nacionaalin poliitikiin sezeggyi ilalta mөn. *(Udaan aplodismeent).*

Ene ilaltiigi juugaar tailbarilakab?

Yndeseten koorondiin nançaldaagi gol emkidkegçed mөn bolko eksploataator anginuudiin ygei bolson uçar; beje bejedee itegelcekegyi jabadaliigi yndesezyyldeg ba nacionaliiis şunaliigi gaaruuldag eksploataaciin ygei bolson uçar; ali bykii bogoolçolgiin daisan ba internacionaliizmiin idei surtaliigi ynen abça jabagça mөn bolko kөdөlmөriçөn angi zasag bariza baisan uçar; azakuin ba oloniitiin azabaidaliin bykii salbarinuudta araduudiin beje bejedee karilcan tusalalcaka jabadaliigi bodotoor bejelyylsen uçar; eceste, SSSR-iin araduudiin foormooroo nacionaalin, udkaaraa socialiis nacionaalin sojol kylityyre delberen kөgzөsөn uçar — ene bykii ba edeende adali faaktornuud bolbol, SSSR-iin araduudiin dyri çarai yndeseeree kubiisan, beje bejedee itegelcekegyin mederel tedeende ygei bolzo, karilcan nөkөrlөkiin mederel kөgzөsөn ba iime deerees negedemel kolbooto gyrenii sisteeme dotor araduudiin josotoi akadyygiin kani barilalga zokildoson jabadalda kyrgebe.

Iimede bidener mөnөө gyiced tokoniçoson bykii mөcөlgөnyydiigi teseze garsan, olon yndesetentei socialiis gyrentei bolood bainabdi, enimnai beki bөkedөni aliç tөbiin jamarç nacionaalin gyrenii ataarkakaar baina. *(Nergime aplodismeent).*

Өngөrsөn kugacaa soo SSSR dotor *yndeseteni koorondoki karilcaanii* talaar bolson kubilaltanuud iime baina.

1924 onoos 1936 on kyrter kugacaa soo SSSR dotorki azakuin ba oloniite-poliitikan baidliin talaar bolson kubilaltanuudiin jөrөnkiin iime baina.

III.

KONSTITUUCIIN PROJEEKTIIN GOL ONCO ӨӨRӨ ZYILNYYD

SSSR-iin [illegible]dal dotor bolson ene bykii kubilaltanuud bolbol şine Konst[illegible]uciin projeektda jamaraar tolilogdoson ba[illegible]?

Ondoogoor kelebel: ene [illegible]aliin yzemzede tabigdasan Konstituuciin [illegible]ojeektiin gol gol onco өөrө zyilnyyd jamar[illegible]e?

1924 onii Konstituu[illegible] teekstde kubilaltanuudiigi oruulkiigi Konstituuciin Komiista daalgagdasan bajaa. Konstituuciin Komiisiin kөdөlmөriisөn yreni bolbol Konstituuciin şine teekst, SSSR-iin şine Konstituuciin projeekt bii bolood baina. Şine Konstituuciin projeektiigi zokiookodoo Konstituuciin Komiis bolbol Konstituuciigi programaatai kolizo bolkogyi josotoi gesenees yndeselsen baigaa. Juub gekede programa konstituuca kojor koorondoo bodoto ilgaatai baina. Mөnөө ygei baisan ba өşөө jireedyi cagta oldoko ba dailan abtaka josotoi zyilnyydiin tukai programa keledeg baikadani, konstituuca bolbol, karin, odoo cokom baisan, mөnөө ene yjede oldood dailan abtaad baisan zyilnyydiin tukai keleke josotoi baina. Programa bolbol jikenki tөlөbeni jireedyide kamaadadag, konstituuca kadaa mөnөөnii baidalda kamaadadag.

Illiustraaciin tulada kojor zişee.

Manai soveed bөlgөm bolbol socialiizmiigi gol tөlөb bejelyylsen, socialiis baidalzuramiigi [illegible]u, ondoogoor kelebel komu[illegible] bujuu doodo faaza geze [illegible]ledeg baidalzuramiigi be[illegible] kadaa, manai ende ko[illegible]faaza bolko socialiizmiin [illegible]ed baina geeçe. *(Udaan* [illegible] [illegible]miin ene faaziin gol [illegible]kenees tyynii çadaba[illegible] tyynii azallasanii [illegible]en geze medeeze [illegible]bol ene faaktiigi, [illegible]aktiigi toliloko bo[illegible] ene [illegible]

riiin zergeer, kyn bykende tyynii kereglekiin zergeer» gesen foormula bolno Manai Konstituuca bolbol odoo ygei ba өşөө dailan abtaka josotoi baigaa komuniizmiin deede faazada yndeselze çadaka uu? Ygei, çadakagyi, juub gekede komuniizmiin deede faaza bolbol SSSR-de өşөө bejelyylegdeedyi ba jireedyide bejelyylegdeke josotoi faaza bolno Manai Konstituuca kerbee jireedyide dailan abtaka zyilnyydiin tukai programa bujuu deklaraaca bolko geegyi jum bol komuniizmiin deede faaza deere yndeseleze çadakagyi baina.

Mөnөөnii tyykete yjede manai Konstituuciin kemzeeni iime baina.

Ene josoor, şine Konstituuciin proeekt bolbol manai jabaza өngөrsөn zamiin dyn, dailan abtaad baisan zyilnyydiin dyn bolno. Tiime kadaa, manai Konstituuca bolbol ynendee oldood baisan, dailan abtaad baisan zyilnyydiigi biçesen temdeglel ba kuuli gargan bekizyylsen kereg mөn bolno *(Nergime aplodismeent).*

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin negedeki onco өөrө zyileni eneende baina.

Caaşadaa Byrzyaazin oronuudiin konstituucanuud bolbol kapitaliis baidalzuram kөdөlөşөgyi juuma geze itegedeg yzel deerees jөrөdөө yndeseldeg baina. Ene konstituucanuudiin gol yndese suuri bolbol kapitaliizmiin priincebyyd, tyynii gol gol tulga zuramuudani gekede: gazar, oi modo, faabrikanuud, zavooduud ba yiledberiiin busa bagaza zebsegyydiigi ezemdeke engiin өmcө; kyniigi kyn eksploataacalka jabadal ba eksploataatornuud ba eksplotaacalagdagçadiin bii baisan uçar; bөlgөmiin negen pooliusta olonki azalçanii jaduu baidalda baika da, nөgөө pooliustani azalça bişe aad jadaralgyi өcөөnkinii gojo googoor baidag baidal g. m. ba g. z. Byrzyaazin oronuudiin konstituucanuud bol bol kapitaliizmiin ene ba ene metiin tulganuudta tyşedeg baina. Ene konstituucanuud kadaa tedeniigi tolildog tedeniigi kuuli gargan bekizyyldeg baina.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin oronuudiin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene bolbol kapitaliis baidalzuramiin usadkagdasan faakt, SSSR-de socialiis baidalzuramiin ilasan faakt deerees yndeselsen baina. SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin gol yndese suuri bolbol socialiizmiin priincebyyd, dailan abtaad, bejelyylegdeed baisan tyynii gol gol tulganuud bolno gekede: gazar, oi modo, faabrikanuud, zavooduud ba yiledberiiin busa bagaza zebsegyydiin socialiis өmcө, eksploataaca ba eksploataator anginuudiigi usadkalga, olonkinii guirançaigata baidal ba өcөөnkinii gojo goo baidaliin usadkalga, kөdөlmөrigyidelgiigi usadkalga; azal bolbol «kөdөlmөri kedeggyi kyn idekegyi» gesen foormuliin josoor kөdөlmөri kiize çadaka grazdaniin bykenii kyndete ujalga ba yyrge bolson uçar. Azal kiike erke bujuu garaantitai kөdөlmөri abka grazdaniin byriin erke, amarka erke; erdem surguuli olko erke g. m. ba g. z. Şine Konstituuciin projeekt bolbol ene ba ene metiin tulganuudta tyşeze baina Ene bolbol tedeniigi tolilozo, tedeniigi kuuli gargalgiin zuramaar bekizyylze baina.

Şine Konstituuciin projeektiin kojordoki onco өөrө zyil iime baina.

Caaşadaa Byrzyaazin konstituucanuud kadaa, bөlgөm bolbol antagoniis anginuud, bajaliguudiigi ezemdeze baigaa anginuud ba bajaliguudiigi ezemdeegyi anginuudaas byridesen baina, zasagiin erkiigi jamarç paartiiin gartaa abkada, bөlgөmiigi udaridaka gyrenii udaridalga (diktatuura) bolbol byrzyaazida kabaatai baika josotoi, konstituuca bolbol bajalig anginuudta zokistoi ba aşagtai oloniitiin josozuramiigi bekizyylkiin tulada keregtei bolno gesen nөkөcөlnyyd deerees duugaikanaar yndeseledeg baina.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene kadaa bөlgөm dotor antagoniis anginuud ygei bolood baina, bөlgөm bolbol koorondoo ebtei sain kojor anginuudaas, kөdөlmөriçөn tariaaçan kojoroos byridesen, zasagiin erkiigi çukam ene kojor azalça anginuud bariza, bөlgөmiigi udaridaka gyrenii udaridalga (diktatuura) bolbol bөlgөmiin tyryy angi bolko kөdөlmөriçөn angida kabaatai baina. Konstituuca bolbol azalçanda zokistoi ba aşagtai oloniitiin josozuramiigi bekizyylkiin tulada keregtei bolno gesen deerees yndeselesen baina.

Şine Konstituuciin gurbadaki onco өөrө zyil iime baina.

Caaşadaa Byrzyaazin konstituucanuud bolbol, naacanuud raasanuud kojor tegşe erketei baiza çadakagyi, byrin erketeiç ba byrin erkegyiç naacanuud baika jum, yynees gadana өşөө gurbadaki kategooriiin naacanuud bujuu raasanuud baidag, zişeelbel, byrin erkegyi naacanuudaas өşөө baga erketei naacanuud koloniuudta baina gesen nөkөcөlnyyd deerees duugaikanaar yndeseledeg baina. Ene kadaa, ede bykii konstituucanuud bolbol yndeseeree nacionaliis bujuu oroilon ezemdeze baigaa naacanuudiin konstituucanuud mөn bolno.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene projeekt bolbol karin, gynzegii internacionaalin baina. Ene bolbol bykii naacanuud ba raasanuud tegşe erketei gesen deerees yndeselesen baina. Ene kadaa, arasanii өngө bujuu kelenii ilgaa, kylityyriin kire kemzee bujuu gyrenii kөgzөltiin kire kemzee, naacanuud ba raasanuudiin koorondoki jamar negen busa ilgaa bolbol yndesenii talaar tegşe erkegyi baidaliigi zөb bolgoko yndese barimta bolzo çadakagyi baisan deerees yndeselesen baina Ene kadaa, bykii naacanuud ba raasanuud bolbol tedenii urdiinç mөnөөniç baidal kamaagyi, tedenii kycetei bujuu kycegyiç kamaaagyi — bөlgөmiin azakuin, oloniitiin, gyrenii ba kylityyriin baidaliin bykii sfeerede negen adali erkenyydiigi keregleke josotoi gesen deerees yndeselesen baina.

Şine Konstituuciin projeektiin dөrbөdөki onco өөrө zyil iime baina.

Şine Konstituuciin projeektiin tabadaki onco өөrө zyil bolbol tyynii şuud zokildoson ecestee kyrter kazaikagyi demokratiizm bolno. Demokratiizmiin talaar byrzyaazin konstituucanuudiigi kojor bөlөg bolgon kubaaza bolno: nege bөlөg konstituucanuudani graazdanuudiin tegşe erke ba demokratiis erke çөlөөnyydiigi ceke buruuşaadag bujuu ynendee ygei bolgodog baina. Nөgөө bөlөg konstituucanuudani, demokratiis yyskelnyydiigi durataigaar kylieeze abdag ba tere baitagai sairkan zarladag bolboç, tiiketeigee kamta, demokratiis erke ba çөlөөnyydiin ton ondoo bolzo dyrsejee gutatar kizaarlalga ba toiruulka şaltag durasalganuudiigi kiideg baina. Ene konstituucanuud bolbol sungaltiin talaar bykii graazdanuudiin tegşe erketei baikiin tukai keledeg bolboç, tere doroo ene erkenyydiigi tөbkinөn suurizasanii, erdemiin ba tere baitagai zөөri çadaliin ceenzeer kizaarladag baina. Ene konstituucanuud bolbol graazdanuudiin tegşe erkiin tukai keledeg bolboç, tere doroo ene bol emegteiçyydte kamaagyi bujuu edenerte zarim kubini kamaadana geke zergeer toiruulzarkidag baina. Geke mete ba geke zerge.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin onco өөrө zyileni juub gekede, ene bolbol tiime toiruulga ba kizaarlalganuudaas çөlөө baina. Eneende idebkitei bujuu idebkigyi graazdanuud geze ygei, eneende bykii graazdanuud idebkitei baina. Ene bolbol emegteiçyyd ba eregteiçyyd, «tөbkinөn suurizasan» ba «suurizaagyi kynyyd» zөөritөi ba zөөrigyi kynyyd, erdemtei ba erdemgyi kynyyd koorondoo erkiin talaar ilgaatai gedeggyi baina. Konstituuciin projeektaar kadaa bykii graazdanuud erkeeree tegşe baina. Grazdaniin byriiin bөlgөm dotorki baidaliigi, terenii zөөri çadaliini zerge, yndeseniin ug garbal, eregtei emegteini, albaniini zerge todorkoildog bişe, karin grazdaniin byriiin өөriin çadabari ba өөriini azal todorkoildog baina.

Eceste, şine Konstituuciin projeektiin basa nege onco өөrө zyil. Byrzyaazin konstituucanuud bolbol graazdanuudiin erkenyydiigi bejelyylke uçar baidaliin tukai, ene erkenyydiin bejelyylegdeze bolko bolkogyin tukai, ene erkenyydiigi bejelyylke arga kemzeenyydiin tukai keçeel oroldolgo tabidaggyi, graazdanuudiin formaalina erkenyydiigi temdeglekeer jөrөdөө kizaarladag baina. Graazdanuudiin tegşe baidaliin tukai keledeg bolboç, ezen kөdөlmөriçө kojoriin koorondo, pomeeşeg tariaaça kojoriin koorondo, tyryyşiinkideni bөlgөm dotoroo bajalig ba poliitikiin talaar erke jiketei, syyişiinkideni alinaasç kasagdasan baikalaaraa, tyryyşiinkideni eksploataatornuud, syylşiinkideni eksploataacalagdagçad baikalaaraa, ynekeeree tegşe baidal baiza çadakagyi baisaniigi martadag baina. Basa: ygiin, cuglaanii ba kebleliin çөlөө tukai keledeg bolboç, ene bykii erke çөlөөnyydeni kөdөlmөriçөn angida kerbee tyynii өөriingөө sain tipograafi, gyiced toonii kebleliin caarsa ba cuglaa kiikede zokistoi ger baişanuudtai baika argagyi baibal kooson abiaan bolzo oçoko baisaniigi martadag baina.

Şine Konstituuciin projeektiin onco өөrө zyileni juub gekede, ene bolbol graazdanuudiin formaalina erkenyydiigi temdeglekeer kizaarladag bişe, karin keregiin gol kyndiigi ene erkenyydiin garaantinuud tukai asuudalda, ene erkenyydiigi bejelyylke arga kemzeenyydiin tukai asuudalda şilzyyldeg baina. Ene projeekt bolbol graazdanuudiin tegşe erkenyydiigi jөrө niitelen tunkagladag bişe, mөn tedeniigi eksploataaciin reziimiin usadkagdasan faagtiigi, alibaa eksploataacaas graazdanuudiin çөlөөlөgdөsөn faaktiigi kuuligargan bekizyylke jabadalaar kangalcadag baina Ene projeekt bolbol azal kiike erkiigi jөrө niitelen tunkagladag bişe, mөn tyyniigi soveed bөlgөm dotor kriizisyyd geze ygei bolson faaktiigi, kөdөlmөrigyidelgiin usadkagdasan faaktiigi kuuligargan bekizyylke jabadalaar kangalcadag baina. Ene projeekt bolbol demokratiis erke çөlөөnyydiigi jөrө niitelen tunkagladag bişe, mөn tedeniigi zokiko bodoto arga keregseleer, kuuligargalgiin zuramaar kangalcadag baina. Uçar iimede, şine Konstituuciin projeektiin demokratiizm bolbol «jөriin» ba «olondo toogdoson» demokratiizm jөrөdөө bişe, karin socialiis demokratiizm mөn baisani ilete.

SSSR-iin şine Konstituuciin gol gol onco өөrө zyilnyydeni iime baina.

1924 onoos 1936 on kyrter kugacaa soo SSSR-iin azakuin, kylityyriin ba oloniitiin-poliitikan baidal dotor bolson kubilaltanuud ba kөdөlөltөnyyd şine Konstituuciin projeektda tolilogdosoni iime baina.

IV.

KONSTITUUCIIN PROJEEKTIIGI ŞYYMƵELESEN BYRƵYAAZIN KRIITIKA

Konstituuciin projeektiigi byrzyitenii kriitikelsen tukai kedeken yge.

Konstituuciin projeektda kari ulasiin byrzyaazin kebleliin jamaraar kandasanii tukai asuudal kadaa kire tediigeeree arsaltagyi sonirkoltoi baina. Uçarani, kari ulasiin keblel bolbol byrzyaazin oronuud daki zonii eldeb eteegeedyydiin oloniitiin sanaliigi tolilon ilerkeileze Konstituuciin projeektda esergyy kriitikiigi delgen jabuulsan tereenii kazuugaar өngөrөzө ogto çadakagyi bainamdi.

Konstituuciin projeekt tukai kari ulasiin keblelde garsan reaakciin ekin temdegyydeni bolbol Konstituuciin projeekt tukai duugaigaar өngөrçөkө gesen todorkoi tendeenceer yzegdesen baina. Iigeze kelekedee, ylemze reaakcan faşiis kebleliigi bi karaadaa abça kelenem. Ene bөlөg kriitigyyd kadaa, Konstituuciin projeekt tukai duugaigaar өngөrçөbөl deere geze bodood, iime projeekt ogto baigaaçgyi, jөrө delekei deereç ygei geze karuulbal deere gesen meteer kandasan baina. Duugai baika jabadal kriitika bişe geeçe geze keleze bolko. Gebeç, ene buruu. Duugaigaar өngөrçөkө gesen meetod bolbol toogoogyi jabadaliin tuskai negen arga kadaa mөn le kriitikiin nege foormoni bolno geeçe; eneni ton teneg ba inieedeteidaa. tiigebeç juuç gesen kriitikiin nege foormoni bolko baina. *(Bygediin inieeden, aplodismeentnyyd).* Zygeer, tedenii duugaigaar өngөrkө gesen meetod bytebegyi. Ecesiin syylde kadaa. tedener bolbol kabkagaa neeze, kedii gaşuudaltai baibaç, SSSR-iin Konstituuciin projeekt jaabaç bii jum baina, baika baitugai ukaan bodolnuudta korotoigoor nөlөөlzө ekileze baina geze bykii delekeide tunkaglakaas bişe argajaa baragdasan baina. Eneenees ondoo baika argaç ygei baigaal daa, uçarani kadaa, faaktnuudiin tukai yneniigi medeke duratai jamar negen oloniitiin sanal, unşagçad, amidiil kynyyd narata delekei deere jaabaç bii baika; tedeniigi mekiin abarga soo bariza өni udaan baika jamarç argagyi. Meke gokoor kolo oçokogyiç...

Kojordoki bөlөg kriitigyyd bolbol, Konstituuciin projeekt delekei deere bodoto bejeeree bii geze tooloboç, balai jike sonirkoltoi bişe gedeg, uçarani, Konstituuciin tere projeekt kadaa. yndee projeekt bişe, karin tuskai maneevr kiize, kynyydiigi mekeleke gesen kooson caarsa, kooson naiduulga mөn gedeg baina. Tiike zuuraa, SSSR bejeeree gyren bişe, zөbkөn geograafiiin neretemdeg tediiken geeçe *(bygediin inieeden).* SSSR kadaa, eneenees sain projeekt өgçө çadakagyi, SSSR bolbol gyren bişe kadaa, Konstituucaniç bodoto Konstituuca baiza çadakagyi jum geze tedener nemedeg baina. Ene bөlөg kriitigyydiin şinze tөgөs tөlөөlөgçөni, kedii zigtei gebeç, germaaniiin, «Deitşe Diplomaatiş-Poliitişe Korrespondeenc» geze oficiooz baika jym. SSSR-iin Konstituuciin projeekt bolbol kooson naiduulga meke, «potoomkinii dereevni» geeçe geze ene zurnaal ceke kelene. Ene oficiooz bolbol SSSR geeçe gyren bişe, karin «tuskailan todorkoilogdoson geograafiiin neretemdeg tediiken geeçe» *(bygediin inieeden),* tiimees SSSR-iin Konstituuca kadaa, bodoto Konstituucada toologdozo çadakagyi geze guibaltagyi keledeg baina.

Edeniigi kriitigyyd geze bolko jym bol iime kriitigyydiin tukai juun geze keleke josotoib?

Orosiin aguu jike uranzokioolço Şçeedrin bolbol өөriingөө yliger zokioolnuudiin negen soo ton okor bodoltoi ba mokoo aad, aikabtar bejedee naidangii ba ogcom, munkag burgai biyrokraadiin tiip karuulsan baina. Ene biyrokraad bolbol keden mingaad kyn zoniigi alaza, keden arbaad kotonuudiigi galdaza, «karijaata» mozo dotoroo «zuram ba taiban baidai» togtoogood, orçon toironoo karaza baitaraa, arad zonii sedkil kudkuulsan çөlөөnyyd geze nege juumatai, gyrenee tuskai ondoo meetodoor zasagladag balaiç, medegdeegyi negen oroniigi, Ameerikiigi gorizoont deere genete obioorozorkibo. Ene biyrokraad Ameerikiigi obiooron karazarkiood, ene juun oron geeçeb, kaanaas garça jirebe geeçeb, jamar tiime yndese barimtaar togtozo baina geeçeb? geze ganirasan baina *(Bygediin inieeden, aplodismeent).* Keden zuun ziliin caana tere oroniigi genetiin uçaralaar olozo neesen baigaa gebeç, tereenii yner salkiigiinç ogto ygei bolgokiin tulada dakin kaazarkikada bolkogyi jum uu? *(Bygediin inieeden).* Iigeze keleed «Ameerikiigi dakin kaazarkika jum!» geze rezoliuuca tabisan baina. *(Bygediin inieeden).*

«Deitşe Diplomaatiş-Poliitişe Korrespondeenciin» gospodaanar kadaa, Şçeedrinii biyrokraadtai usanii kojor dusal mete tanişagyi adali baina geze namada yzegdene. *(Bygediin inieeden, saişaasan aplodismeentnyyd).* SSSR bolbol eni udaanii ede gospodaanarlin niydiigi kolgooson baika jum. SSSR bolbol kөdөlmөriçөn angida çөlөө erke olokiin zorig kaldakaaza kөdөlmөriçөn angiiin daisanuudiin galzuu koriigini kөdөlgөzө, 19 ziliin turşa soo majaag şingieer tobolzo baina. Ene SSSR bolbol zөbkөn miin baiza baika baitagai, karin kөgzөn urgadag ba zөbkөn urgaka baitagai, karin jike amzaltatai baidag ba zөbkөn jike amzaltatai baika baitaga[illegible] karin ukaan bodoliigi kөdөlgөkө, daralagdas[illegible] angida şine itegelnyydiigi tyryylke proje[illegible] —şine Konstituuciin projeekt zokioodog bai[illegible] jum baiba. *(Aplodismeent).* Iigeze baikadani g[illegible]maaniiin oficiooziin gospodaanar ganirang[illegible] jaakab daa? Ene juun oron geeçeb, jamar tii[illegible] yndese barimtaar togtozo baina geeçeb, *(bygediin inieeden),* ene oroniigi 1917 onii ogti[illegible]brida neesenç baibalani, tereenii yner salkini[illegible] ygei bolkiin tulada juunda dakin kaazarkika[illegible] bolkogyi jum?—geze tedener gegeldedeg bai[illegible] Iigeze keleed, SSSR-iigi dakin kaazarkika ju[illegible]

(Yrgelzeleleni 3-daki niuurta.)

SOVEEDUUDIIN BYKEKOLBOON… NCOJAARALTAI VIII KUR

SSSR-iin Konstituuciin projeekt tukai nөkөr I. V. STAALINII ile

(KOJORDOKI NIUURIIN YRGELZELEL)

gyren gegdeke SSSR geeçe baikagyi, SSSR bolbol karin jөriin geograafiin neretemdeg tediiken gekees bişe juma ygei geze bygede oloni duulakaar sonoskoko josotoi! geze togtoobo. (*Bygediin inieeden*).

Şçeedrinii biyrokraad bolbol Ameerikiigi dakin kaazarkika jum geze rezoliuuca tabiza baikadaa, өөrөө kedii mokoo molki bolboç bodoto baidaliigi oilgokiin elemeentiigi kyn kadaa, dotoroo olozo; «zygeer ene bolbol namaasaç boikogyi jum geeçe ka» geze tere darui aman soogoo kelesen baina. (*Kөkiyy inieeden bolçobo, nergime aplodismeent*). Tedener bolbol ali negen gyreniigi caarsan deere «kaaza» çadakani labtai; zygeer, yneniini kelcekede «ene bolbol tedenees bolkogyi jum» geze taaza abka ukaan germaaniiin oficiooziin gospodaanarta kyreke uu daa, bi medenegyib (*Kөkiyy inieeldeen bolçobo, nergime aplodismeent*).

SSSR-iin Konstituuciigi kooson naiduulga. «potioomkinii dereevni» geke meteer yzedeg tukaida zoriuulza, bejee bejeeree gerçeike, todoruulagdasan keden yje faaktanuudiigi zaan barimtalza kelekee sanasan bainam.

SSSR-iin arad zonuud bolbol 1917 ondo byrzyaaziigi unagaaza, proletariaadiin diktatuura, Soveed zasag togtooson baina. Ene bolbol naiduulga bişe, faakt.

Tiigeed, Soveed zasag bolbol pomeeşeg angiiigi usadkaza, urdani tariaaçanii garta baisan gazaraas gadana, pomeeşeg, san ba syme kiidiin medelde baisan 150 milioon gegtaaraas ylyy gazariigi tariaaçanda өgөsөn baina. Ene bolbol naiduulga bişe, faakt.

Tiigeed, Soveed zasag bolbol kapitaaltan angiiigi ekspropriaacalza, tedenii medelde baisan baank, zavood, tөmөr zam ba yiledberiin busaç keregsel ba zebsegyydiigi buliaaza abaad, socialiis өmcө bolgon sonoskood, tere azayiledberiigi oroiluulza kөdөlmөriçөn angiiin erk ni kynyydiigi suulgasan baina. Ene bolbol naiduulga bişe, faakt. (*Өni udaan aplodismeent*).

Tiigeed, Soveed zasag bolbol şine teekniikiin yndese suuritai, socialiis şine suuri deere azayiledberi ba kөdөө azakuiigi emkidkeed, SSSR-dee mөnөө kadaa, dainii urteeki yjiinkiees nege kagas dakin ylyy produugca өkө tariaalangiin azakuitai, dainii urteeki yjiinkiees 7 dakin ylyy produugca өkө indyystritei ba dainii urteeki yjetei cacuuibal 4 dakin өsөsөn aradiin olzotoi boigozo çadaad baina. Ene bygedeeree naiduulgad bişe, faaktnuud (*Өni udaan aplodismeent*).

Tiigeed, Soveed zasag bolbol kөdөlmөri gyidelgiigi usadkasan, azai kiike erke, amaraka erke, erdem suraka erke bejelyylsen, kөdөlmөriçөn tariaaçan ba inteligeencede ed kogşol ba sojolin erkin uçar baidaliigi kangasan, graazdanuudiin niiuuca sanguuli kiikөөr niite bygediin, ceke ba tegşe sanguuliin erkiigi bejelyylke jabadaliigi kangasan baina. Ede bygede naiduulgad bişe, faaktnuud (*Өni udaan aplodismeent*).

Ecesiin syylde kadaa, SSSR bolbol naiduulga bişe. karin olondo medegdeze baigaa ene bykii faaktnuudiigi temdeglesen ba kuuligargan bekizyylsen, olzo abaad ba dailan abaad baisan bykenee temdeglesen ba kuuligargan bekizyylsen şine Konstituuciin projeekt өgөsөn baina.

Ede bykenii eceste, germaaniiin oficiooziin gospodaanariin «potioomkinii dereevni» tukai kooson şalig ygenyydeni, SSSR-iin tukai yneniigi arad zonoos daldalan niiuuka, arad zoniigi tөөriyylke, tedeniigi mekeleke gesen zorilgotoi baigaagyi bol bişe juunda zoriuulagdasan baikab geze asuultai bolno

Faaktnuud iime baina. Faaktnuud geeçe өsөd juuma geze kelcedeg jum. Germaaniiin oficiooziin gospodaanar bolbol tiime kadaa faaktnuudtail byri muu geze keleze bolko baina (*Bygediin inieeden*). Tiigee kadani «tenegyydte kuuli biçedөggyi jum» gesen orosiin medeeze onisog•ygeer tedende kariuu okedө bolko. (*Kөkiyy inieeden, өni udaan aplodismeent*).

Gurbadaki bөlөg kriitigyyd bolbol Konstituuciin projeektada kire soogoo taaramzatai zyilnyyd bii geze, ene kadaa kelekedeeç jadakagyi, sain kereg geze tedener toolodөg baina gebeç, tedenyyd bolbol jөrө tere barimta zyilnyydeni ogto bejelyylegdeşegyi ba caarsan deere yleke geze itegeçesen kadaa Konstituuciin projeektiin olon barimta zyilnyydiin bejelyylegdeze bolkiin tukai jikeer sezegledeg bainab şuu daa. Edener bolbol, zөөlөөr kelekede, skeeptigyyd geeçe. Ede, iime skeeptigyyd kadaa oron bykende bii jum.

Tedentei ekin tyryynee bidener uulzaza bainagyibdi geze keleltei baina. 1917 ondo bolşeviiguudiin zasagiigi ezelen abça baikada, tede skeeptigyyd bolbol bolşeviiguud muuç kynyyd bişe beze, zygeer zasagiini kereg bytekegyi daa, tedener unaka baika geldesen baigaa. Teed ynen kereg deeree bolkodoo, bolşeviiguud unasan bişe, karin skeeptigyyd unasan baiba.

Graazdan dainii ba kariiin interveenciin yjede, tede bөlөg skeeptigyyd bolbol soveed zasag geeçe labtai muu juuma bişel daa, zygeer Deniikin Kolçaagtaigaa, mөn kari ulasiin kidtai kamta bolkodoo tereeniigi darazarkikani geeçe beze geldesen baigaa. Teed ynen kereg deere bolkodoo, skeeptigyyd endeç aldaza bodomzoloson baiba.

Ankadugaar tabanziliin tөsөbiigi soveed zasagiin tunkaglakada skeeptigyyd basa sceene deere bii bolzo, tabanziliin tөsөb geeçe labtai, sain kereg bainal daa, zygeer tereni kereç bejelyylegdeke aab daa, bolşeviiguudiin tabanziliin tөsөbөөs kereg bytekegyi geze bodomoor baina geldesen baigaa. Teed, tabanziliin tөsөb dөrbөn zil soo bejelyylegdeze, skeeptigyyd basal uragşaa kataba geze faaktnuud karuulsan baika jum.

Şine Konstituuciin projeektiin tukai ba eneeniigi kriitikelsen skeeptigyydiin kriitike tukai basal tugeze keleltei baina. Proeektiigi sonoskomcoor өnөөkil bөlөg kriitigyyd zyderengi skeepciisteigee, Konstituuciin zarim barimta zyilnyydiigi bejelyylke jabadalda itegel jadaka sezegteigee sceene deere dakin bii bolood baika jum. Urdani keden dakin unaçasandoo adali mөnөөç ene uçar deere tede skeeptigyyd basal unaka bisaniini tukai cezegleke jamarç barimtanuud ygei baina.

Dөrbedeki bөlөg kriitigyydeni bolbol şine Konstituuciin proeektiigi ataakalan, «baruun teeşee kelberbe», «proletariaadiin diktatuuraas arcaba», «bolşeviig reziimiigi usadkaba» g. m. cegneze şyymzeldeg baina. «Bolşeviiguudiin baruun teeşee kelbereseni faakt baina» — geze tedener olon ajalgaar kelcedeg baina. Edeen soo poolşiin zarim ba basa ameerikiin zarim gazeetanuud ilangajaa abijaastaigaar oroldono.

Edeniigi kriitigyyd geze bolko jum bol iime kriitigyydiin tukai juu kelelteib?

Kөdөlmөriçөn angiiin diktatuuriin yndese suuriiigi өrgөdkөkө ba diktatuuriigi byri nugarkai bolgozo, tiime kadaa, bөlgөmiigi gyreniin udaridaka byri kyce jiketei sisteeme bolgoko jabadalnuudiigi kөdөlmөriçөn angiiin diktatuura çangadaba geze tedeneriin oilgodoggyi karin diktatuuriigi suladkaba, tere baitagai diktatuuraas arcaba geze tedener oilgoko baibal, ede gospodaanar jөrө kөdөlmөriçөn angiiin diktatuura geeçe juub geze mededeg jum uu? geze asuultai bolno.

Socializmiin ilaltiigi kuuligargan bekizyylsen, indyystrializaaca, kollegtivizaaca ba demokratizaaciin amzaltanuudiigi kuuligargan bekizyylsen jabadalnuudiigi «baruun teeşee kelberbe» geze tedener nereledeg baibal, zyynii baruunaas jamar ilgaataigi ede gospodaanar jөrөөn mededeg jum uu? geze asuultai bolno. (*Bygediin inieeden, aplodismeent*).

Ede gospodaanar bolbol Konstituuciin projeektiigi şyymzelsen kriitike soogoo eseslen sanaaça, samarsandaa baruun zyynee kudkazarkisani sezeggyi baina.

Ene uçarta, Googoliin «Ykesen dyyşenyyd» sooki şibegçen «ykin» Pelageigi sanaandaa oruulangyi argagyi baina. Googoliin kөөrsөnii josoor kadaa, tere ykin bolbol Çiçikoviin Selifaan geze boozoçodo kargui zaaza өkө geed, tergeni baruun tailiigi, zyyn talaasani ilgaza jadakagyi baiza, jike ajag i baidalda orçoson baika jum. Poolşiin gazeetiin kriitigyyd bolbol kedi [illegible], bel Googoliin «Ykesen dyyşenyyd» sooki şibegçen «Ykin» Pelageiin [illegible] kemzeenees kөrө oçoogyi geze toolomoor baina (*Aplodismeent*).

Baruun ba zyynee ilgagyini tөlөө «Ei, [illegible]... Kaana baruun, kaana zyyn geze medeketyiç» — geze Selifaan boozoçiin Pelageigi zemerkeke keregtei geze bodosoniigi sanana bezee. Bideniigi kriitikelsen bodolgyi kriitigyydte mөn tere mete «Ei, zutarsan kriitigyyd bainaa daa... Kaana baruun, kaana zyyn geeçigi medenegyit» geze zemerkeke josotoi baigaabdi geze sananab. (*Өni udaan aplodismeent*).

Ecesiin syylde, өşөө nege bөlөg kriitigyyd baina. Emnөki urteeki bөlөg kriitigyyd Konstituuciin proeekt bolbol kөdөlmөriçөn angiiin diktatuuraas arcasan jabadal mөn geze gemnesen baikadani, ene bөlөgeni kadaa, nөgөөtee teeseni, SSSR-iin mөnөөnii baidal soo jamarç kubialta oruulaagyi, kөdөlmөriçөn angiiin diktatuura ogoo kyregdengyi ylebe, politiikan paartinuudta cөlөө tabinagyi, SSSR soo komunistnariin paartiin udaridaka baigaa mөnөөnii baidaliigi kyceendeni ylebe geze gemnedeg baina. Tiike zuura, SSSR soo paartinuudta cөlөө ogegyi jabadal bolbol demokratizmiin yndese suuriigi ebdeseni temdeg mөn geeçe geze ene bөlөg kriitigyyd toolodog baina.

Şine Konstituuciin proeekt bolbol kөdөlmөriçөn angiiin diktatuuriin reziimiigi yneker kyceendeni bailgaza, mөn SSSR-iin komuniis paartiin udaridaza baigaa mөnөөnei baidaliigi kubilgangyi kebeereni yleesen geze bi batalan keleke josotoi bainab. (*Nergime aplodismeent*) Kyndete kriitigyydiin ene uçariigi Konstituuciin proeektiin dutuu dumdani geze bodoko baibalani, karin edeniigi barasad daa gekees bişe jaakab. Bide, bolşeviiguud kadaa ene uçariigi Konstituuciin proeektiin sain çanarani geze toolodog bainamdi. (*Nergime aplodismeent*).

Eldeb politikan paartinuudiin cөlөөnyyd tukai gekede bidener ondoosog yzel baridag bainamdi. Paarti geeçe angiiin negen kesegeni, angiiin tyryy kesegeni baina. Intereeseeree ebleresegyi ba beje bejedee daisan, esergyy antagoniis anginuudtai, yligerlekede, kapitaaltan ba kөdөlmөriçөn, pomeeşeg ba tariaaçan, kulaag ba ygeiteiner g. m. anginuudtai bөlgөmdө gancal iime bөlgөmdө keden paartinuud baika tiime kadaa paartinuudiin cөlөө baiza çadaka baina. Gebeç, SSSR-te kapitaaltan, pomeeşeguud, kulaaguud g. m. anginuud ygei bolçoson baina, SSSR-te miin kojorkon angi gebel, intereesiingee talaar ecergyy bişe baitagai karin eb nairamdaltai kөdөlmөriçөn ba tariaaçan angi baina. Uçar iimede, SSSR soo olon paartinuudiin baikaç kөrisөn, tiime kadaa paartinuudiin cөlөөginç baika kөrisөn ogto ygei baina geeçe. SSSR-te gancakan le paartiin, komuniis paartiin baika kөrisөn bii. SSSR-te kadaa, gancakan le paarti, kөdөlmөriçөn ba tariaaçanii intereesiigi ecesteni kyrter, zorilgotoigoor өmөөrөzө çadaka gancal komuniistnariin paarti baiza çadaka baina. Ede anginuudiin intereesiigi komuniis paarti muu bişeer өmөөrөdөg baisandani jamar negen sezeg kereç baiza bolkob daa (*Nergime aplodismeent*).

Demokraatiin tukai kelcedeg baina. Teed demokraati geeçe juub? Antogoniis anginuudiin baigaa kapitaliis oronuudta demokraati bolbol, syyliin toocoondo, kycetenii demokraati, zөөri kogşoliigi ezelsen өcөөnkidiin demokraati mөn baika. SSSR sooki demokraati bolbol eneenees taşka ondoo, azalçanii bujuu bygediin demokraati mөn. Tiimees, demokratizmiin yndese bolbol SSSR-iin şine Konstituuciin proeektoor ebdegdene bişe, karin byrzyaazin Konstituucanuudaar ebdegdedeg baina geeçe. Iimel kadaa, SSSR-iin Konstituuca bolbol byke delekei deere gancaaraa eces kyrteree demokratiis Konstituuca mөn baina.

SSSR-iin şine Konstituuciin proeektiigi byr zyitenii şyymzelsen kriitikiin tukai kereg iime baina.

V.

KONSTITUUCIIN PROJEEKTDA DURADKAGDASAN ZASALTANUUD BA NEMELTENYYD

Konstituuciin projeektiigi arad zonii bygede niiteeree zөblөn kelcekiin yjede ene projeektda graazdanuudiin duradkal oruulsan zasaltanuud ba nemeltenyydiin asuudalda orojaa.

Konstituuciin projeektiigi arad zonii bygede niiteeree zөblөn kelcesen jabadal bolbol neliceed olon toonii zasaltanuudiigi ba nemeltenyydiigi өgsөn baina. Tede bygede soveediin kebleede tunkaglagdasan baigaa. Zasaltanuudiin tөn eldeb janza baika ba yne çanariingaa talaar adaliigyin tula minii bodoloor kadaa, tedeniigi gurban kategoori bolgon tasalabal zokiko baina.

Negedeki kategooriiin zasaltanuudiin onco ilgarka temdegeni bolbol, tede kadaa, konstituuciin asuudalnuud tukai kelceen bolgono bişe, karin jireedyin kuuligargagça oorganuudiin jabuulka kuuligargalgiin kөdөlmөri tukai asuudalnuudiigi kelceen bolgono. Ene zasaltanuudiin teemenyydeni bolbol: strakovaaniiin tukai zarim asuudalnuud, kolkooziin baiguulaltiin zarim negen asuudalnuud, yiledberiin baiguulaltiin zarim negen asuudalnuud, finaansiin keregiin asuudalnuud — iime baina. Ede zasaltanuudiin aavtornuud bolbol Konstituucan asuudal ba jabaza baigaa kuuligargalgiin asuudal kojoriin koorondoki ilgaliigi todoor oilgoogyi bololtoi. Imagta iime uçaraas, tedener Konstituuca dotor kuulinuudiigi ali bolko oloor kabçuulakiigi oroldozo, Konstituuciigi jamar negen kuulinuudiin niiyylelte mete bolgon kubilgaka teeşe keregiigi abaaçana. Konstituuca bolbol kuulinuudiin niiyylelte bişeb şuu. Konstituuca bolbol yndesen kuuli, imagtal yndesen kuuli mөn. Konstituuca bolbol kuuligargagça jireedyin oorgonuudiin jabaza baigaa kuuli gargaka kөdөlmөriigi kasana bişe, karin urid sanaaçalna geeçe. Konstituuca bolbol tiime oorgonuudiin jireedyin kuuligargaka jabadalda juridiis suuri tabiza өgnө. Uçar iimede, iime teөliin zasaltanuud ba nemeltenyyd Konstituucada ceke kamaadakagyi tula, minii bodoloor kadaa, oren ulasiin kuuligargagça jireedyin oorgonuudta jabuulagdaka josotoi.

Kojordoki kategoorida, — istooriis spraavkin çanartai elemeentenyydiigi bujuu ali Soveed zasagiin oloo yjede oloodyi baisan ba jireedyide oloko josotoi baidaliin tukai deklaraaciin çanartai elemeentenyydiigi Konstituucada oruulkiigi oroldozon zasaltanuud ba nemeltenyydiigi kamaarduulaka josotoi baina. Ene zasaltanuudiin teeme bolbol eldeb variaacaar dabtagdaza baikani kadaa: olon ziliin niuurta paarti, kөdөlmөriçөn angi ba byke azalçan tөmөn socializmiin ilaltiin tөlөө temecesen temcel dotoroo jamar jamar berkeşeelnyydiigi dabasaniigi Konstituuca soo temdegleke; soveed kөdөlөөnii ecesiin ug zorilgo bolko komuniis bөlgөmiin gyiced baiguulgiigi Konstituucaşoo zaaka gesen, — iime baina. Iime zasaltanuud ba nemeltenyyd Konstituucada ceke kamaadakagyi tuladaa kazuu teeşee tabigdaka josotoi geze bi sananab. Konstituuca bolbol gartaa oruulsan bata bolood baisan dailan absan zyilnyydiigi biçesen temdeglel ba tedeniigi kuuligargan bekizyylke jabadal mөn. Konstituuciin ene gol şinze çanariigi kazailgakagyi gebel bidener tereniigi өngөrsөn jabadaliin tukai istooriis çanartai spraavkanuudaar bujuu ali SSSR-iin azalçan tөmөnii jireedyide dailan abka jabadalnuudiin tukai deklaraacanuudaar dyyrgeke josogyi baina. Ene keregte bolbol bidende ondoo zamuud ba ondoo dokymeentnuud bii baina.

Ecesiin syylde gurbadaki kategoorido oruulaka josotoi zasaltanuud ba nemeltenyyd bolbol Konstituuciin projeektde ceke kamaatai zasaltanuud ba nemeltenyyd bolno.

Ene zasaltanuudiin nelieed jike *kubini* redaakcalgiin şinze çanartai baina. I*imiin* tulada, tedeniigi ene Kuraliin Redaakca*n Komiista* өkөdө bolko sen baina; iime *komiisiigi* ene Kural bii bolgozo, şine Konstitu*uciin* teekstiin redaakciigi eceslen togtookiigi *tereende* daalgaka baina geze bi sananab.

Gurbadaki kategoorii*in ylegçe* zasaltanuudiigi abça yzebei tede *kadaa, ylyy* çukala udka çanartai ba minii bodo*kodo* tedenii tukai ende nege keden yge kel*ekede* bolko baina.

1) Kamagiin *tyryyn* Konstituuciin projeektiin negedeki *zyilde* zoriuulsan zasaltanuudii

tukai. Dөrbөn zasaltanuud bii bai
negeçyyl: «kөdөlmөriçөn ba tariaaç
gesenii orondo «azalçanii gyren» ge
kana. Nөgөө zarimani: «kөdөlmөriç
riaaçanii gyren» gesende «ba azalça
ciin» geze nemekiigi duradkana. G
rimuud bolbol: «kөdөlmөriçөn ba
gyren» gesenii orondo «SSSR-ii
deere azasuugaa bygede raasanuud
tenii gyren» gekiigi duradkana. Dө
rimuud bolbol: «tariaaçanii» gesen
koozniguudiin» bujuu ali «socialiis
aalangiin azalçanii» gesen ygenyyd
gi duradkana.

Ede zasaltanuudiigi abka josoto
josogyi geze bi sananab.

Konstituuciin projeektiin neg
juunii tukai keleneb? Tere bolbol s
gөmiin angiiin sostaaviin tukai ke
marksiistnar, manai bөlgөmiin ang
viin tukai asuudaliigi Konstituuca s
rood garça çadaka uubdi? Ygei, ça
Soveed bөlgөm bolbol medeeze, ke
ba tariaaçan kojor angiaas byridene
ciin projeektiin negedygeer zyil bol
tukai tudluulza kelene. Tiime kada
tuuciin projeektiin negedygeer zyil
gөmiin angiiin sostaaviigi zөbөөr t
na gebel zokino. Azalçan inteligee
geze kynyyd asuukadaa bolko. Intel
bol kezeeç angi bolzo baigaagyi ba
dakagyi, tere bolbol өөsөdiingөө
bөlgөmiin bygede anginuudiin dun
abdag, tus bөlgөmiin negen zabsar
san ba odooç tere kebeeree yle
Kuuçan cagta inteligeence bolbol
geşyydiigi dvoriaanii, byrzyaazin, z
riaaçanii, byri ton biçiikan kubiiigir
riçөnii dundaas tatan abça baigaa.
nai Soveed cagta inteligeence bolb
gөө geşyydiigi jikenki tөlөb kөdөl
tariaaçanii dundaas tatan abça bai
tere kadaa kaanaasaç tatagdaza ab
jamarç şinze çanartai baisan baig
bolbol karin angi bişe, juuç gesen
mөn.

Ene baidal azalçan inteligeenci
diigi kabçana ygei juu? Ogto ygei
ciin projeektiin negedygeer zyil bol
bөlgөmiin eldeb yjenyydiin erkenyy
lene bişe, karin ene bөlgөmiin ang
tukai kelene. Soveed bөlgөmiin el
ba tereenii dotor azalçan inteligee
nyyd tukai jikenki tөlөb Konstituu
tiin arbadugaar ba arban negedygee
te kelegdesen baina. Ede bөlөgyyd
dorkoi medegdekeni kadaa kөdөlm
riaaçan azalça inteligeence bolbol
azakuin, politikiin, oloniitiin, ky
azabadaliin bykii sfeerenyyd soo t
ketei baina. Tiime kadaa, azalça i
erkenyydiin kabçalta tukai kelceke
gyi bolno.

SSSR-iin sostaavta bagtalcaza
canuud ba raasanuudiin tukai mөn
leke keregtei. Konstituuciin projeek
gaar bөlөg өө SSSR bolbol tegşe er
canuudiin cөlөөtө kolboon mөn ge
çood baina. Soveed bөlgөmiin naci
taaviin tukai keleze baigaa bişe, ka
angiiin sostaav tukai keleze baisan
projeektiin negedygeer zyil dotor baj
muliigi dabtaz kelesenii kereg b
reggyini ilete. SSSR-iin sostaav doto
oroson naacanuud ba raasanuudiin
tukai abça yzebel, tereenii tukai K
projeektiin kojordugaar, arbadugaa
gedygeer bөlөgyydte kelegdesen
bөlөgyydees tob todorkoi medegdel
SSSR-iin naacanuud ba raasanuud b
niigoo azakuin, politikiin, oloniiti
riin azabadaliin bykii sfeerenyyd
adali erkenyydiigi edledeg baina. T
nacionaalin erkenyydiin kabçalta tu
ygeç baikagyi bolno.

Mөn tere mete «tariaaçan» ge
«kolkooznig» u ali «socialiis ga
langiin azalçan» gesen ygeer solioo
baika sen. Negede, tariaaçanii dunda
goos ondoo өşөө milioon ylyytei ө
kooznig bişe zon baina. Tedeniigi j
çeb? Ene zasaltiin aavtornuud tede
goos kajazarkiko geze sanana bişe
bolbol bodolgyi jabadal bolko belei.
kerbee tariaaçanii olonkini *kolkoozi*
kiledeg boloo kadaa, *ene bolbol* tari
beeree tede baikaja*a zogsoo* gesen
şe, tedende өөriin *kubiiin* azal, kubii
ra geke mete *ygei* bolçoo gesen jal
Gurbada, tiige*bel* mөn tere mete «
çөn» gesen *ygiigi* «socialiis azayiledb
ça» gesen *ygeer* soliko kereg garka
senç, ene zasaltiin aavtornuud bolb
juunda *duradkanagyi* kab daa. Ecesi
kөdөlmөriçөnii angi ba tariaaçanii a
manai ende ygei bolçoo geeçe uu? Te
boloogyi jum bol togtoson neriigini
dotoroos zuraza kajasanii kereg baina
saltiin aavtornuud bolbol odoo yjiigi
absan bişe, karin anginuud ygei bolzo
meriçөn ba tariaaçan negedemel kom
gөmiin azalçan bolzo kubilaka jireed
gөmiigi karaadaa absan bololtoi. Tiike
ner keterkei urda orozo jabasani
Zygeer, Konstituuca zokiookodoo
barimtalka bişe, karin odoo cagiigi,
bii bolood bainab, tereeniigi barimta
Konstituuca bolbol keterk... urd
çadakagyi ba josogyi.

2) Caaşaa Konstitu
doloodugaar ...

…IN BYKEKOLBOONII ONCOJAARALTAI VIII KURAL

Konstituuciin projeekt tukai nɵkɵr I. Y. STAALINII iledkel

(EKIN NIUURIIN YRGELƵELEL)

baidaliin dotor, araduudiigi olon yndesetenii kolbooto nege gyrende kamtadkaza, ekonoomikan, poliitikan ba ceregiin talaar karilcan tusalalcalgiin yndese suuri deere tedenii akadyygiin kani barildalgiigi zasaka keregtei baigaa. Ene keregiin berkeşeelnyydiigi Soveed zasag karangyi garça çadakagyi baigaa. Soveed zasag bolbol byrzyaazin oronuuddaki olon yndesetentei gyrenyydiin bytemzegyi turşalganuudiigi yzeze baisan belei Soveed zasag bolbol, kuuçan Aavstri-Veengriiin bytengyi unasan turşalgiigi medeze baisan baigaa Tiigebeç, olon yndesetentei gyreniigi baiguulkiin turşalga kiike geze zorison baina, juub gekede, socialiizmiigi yndese bolgozo bii bolson olon yndesetentei gyren bolbol, ali bykii jamarç katuu mɵçɵlgɵnyydiigi teseze garka josotoi geze medeze baigaa.

Tere cagaas koişo arban dɵrbɵn zil ɵngɵrɵɵ. Ene bolbol turşalgiigi şalgaza yzekede gyiced kyremeer kugacaa mɵn. Tiigeed juu boloob gekede, ɵngɵrsɵn kugacaa bolbol socialiizmiin yndese suuri deere baiguulagdasan, olon yndesetentei gyrenii togtolgiin turşalga gyiced çadagdaa geze sezeggyi karuulaba. Ene kadaa Leeninii nacionaalin poliitikiin sezeggyi ilalta mɵn. *(Udaan aplodismeent).*

Ene ilaltiigi juugaar tailbarilakab?

Yndeseten koorondiin nançaldaagi gol emkidkegçed mɵn bolko eksploataator anginuudiin ygei bolson uçar; beje bejedee itegelcekegyi jabadaliigi yndesezyyldeg ba nacionaliis şunaliigi gaaruuldag eksploataaciin ygei bolson uçar; ali bykii bogoolçolgiin daisan ba internacionaliizmiin idei surtaliigi ynen abça jabagça mɵn bolko kɵdɵlmɵriçɵn angi zasag bariza baisan uçar; azakuin ba oloniitiin azabaidaliin bykii salbarinuudta araduudiin beje bejedee karilcan tusalalcaka jabadaliigi bodotoor bejelyylsen uçar; eceste, SSSR-iin araduudiin foormooroo nacionaalin, udkaaraa socialiis nacionaalin sojol kylityyre delberen kɵgzɵsɵn uçar — ene bykii ba edeende adali faaktornuud bolbol, SSSR-iin araduudiin dyri çarai yndeseeree kubilsan, beje bejedee itegelcekegyin mederel tedeende ygei bolzo, karilcan nɵkɵrlɵkiin mederel kɵgzɵsɵn ba iime deerees negedemel kolbooto gyrenii sisteeme dotor araduudiin josotoi akadyygiin kani barildalga zokildoson jabadalda kyrgebe.

Iimede bidener mɵnɵɵ gyiced tokoniçoson ba bykii mɵçɵlgɵnyydiigi teseze garsan, olon yndesetentei socialiis gyrentei bolood bainabdi, eneeniimnai beki bɵkɵdeni aliç tɵbiiin jamarç nacionaalin gyrenii atgarkakaar baina. *(Nergime aplodismeent).*

Ɵngɵrsɵn kugacaa soo SSSR dotor *yndesetenii koorondoki karilcaanii* talaar bolson kubilaltanuud iime baina.

1924 onoos 1936 on kyrter kugacaa soo SSSR dotorki azakuin ba oloniite-poliitikan baidaliin talaar bolson kubilaltanuudiin jɵrɵnkii dyn iime baina.

III.

KONSTITUUCIIN PROJEEKTIIN GOL ONCO ƟƟRƟ ZYILNYYD

SSSR-iin …dal dotor bolson ene bykii kubilaltanuud bolbol şine Konstituuciin projeektda jamaraar tolilogdoson baib?

Ondoogoor kelebel: ene k…aliin yzemzede tabigdasan Konstituuciin projeektiin gol gol onco ɵɵrɵ zyilnyyd jamar b…

1924 onii Konstituuci… teekstde kubilaltanuudiigi oruulkiigi Konstituuciin Komiista daalgagdasan baigaa. Konstituuciin Komiisiin kɵdɵlmɵriin… yreni bolbol Konstituuciin şine teekst, SSSR-iin şine Konstituuciin projeekt bii bolood baina. Şine Konstituuciin projeektiigi zokiookodoo Konstituuciin Komiis bolbol Konstituuciigi prograamatai kolizo bolkogyi josotoi gesenees yndeselsen baigaa. Juub gekede prograama konstituuca kojor koorondoo bodoto ilgaatai baina. Mɵnɵɵ ygei baisan ba ɵşɵɵ jireedyi cagta oldoko ba dailan abtaka josotoi zyilnyydiin tukai prograama keledeg baikadani, konstituuca bolbol, karin, odoo cokom baisan, mɵnɵɵ ene yjede oldood dailan abtaad baisan zyilnyydiin tukai keleke josotoi baina. Prograama bolbol jikenki tɵlɵbɵni jireedyide kamaadadag, konstituuca kadaa mɵnɵɵnii baidalda kamaadadag.

Illiustraaciin tulada kojor zişee.

Manai soveed bɵlgɵm bolbol socialiizmiigi gol tɵlɵb bejelyylsen, socialiis baidalzuramiigi baiguulsan bujuu, ondoogoor kelebel komuniizmiin negedeki bujuu doodo faaza geze marksiistnariin nereledeg baidalzuramiigi bejelyylsen baina. Ene kadaa, manai ende komuniizmiin negedeki faaza bolko socialiizmiin gol tɵlɵb bejelyylegdeed baina geeçe. *(Udaan aplodismeent).* Komuniizmiin ene faaziin gol priinceb bolbol: «kyn bykenees tyynii çadabariin zergeer, kyn bykende tyynii azallasanii zergeer» gesen foormula mɵn geze medeeze baina. Manai Konstituuca bolbol ene faaktiigi, socialiizmiin dailan absan faaktiigi toliloko josotoi juu? Manai Konstituuca bolbol ene dailan abtasan zyilnyyd deere yndeselke josotoi juu? Kelceengyi tiike josotoi. Yndeseleke josotoi, juub gekede socialiizm bolbol SSSR-de oldood, dailan abtaad baisan kereg mɵn.

Gebeç, soveed bɵlgɵm bolbol jireedyide komuniizmiin deede faaziigi bejelyylke zorilgo urdaa tabidag bolboç, ene faa… bejelyyleedyi baina. Ene faazada … ke priincebeni: «kyn b… riiin zergeer, kyn bykende tyynii kereglekiin zergeer» gesen foormula bolno Manai Konstituuca bolbol odoo ygei ba ɵşɵɵ dailan abtaka josotoi baigaa komuniizmiin deede faazada yndeselze çadaka uu? Ygei, çadakagyi, juub gekede komuniizmiin deede faaza bolbol SSSR-de ɵşɵɵ bejelyylegdeedyi ba jireedyide bejelyylegdeke josotoi faaza bolno Manai Konstituuca kerbee jireedyide dailan abtaka zyilnyydiin tukai prograama bujuu deklaraaca bolko geegyi jum bol komuniizmiin deede faaza deere yndeseleze çadakagyi baina.

Mɵnɵɵnii tyykete yjede manai Konstituuciin kemzeeni iime baina.

Ene josoor, şine Konstituuciin proeekt bolbol manai jabaza ɵngɵrsɵn zamiin dyn, dailan abtaad baisan zyilnyydiin dyn bolno. Tiime kadaa, manai Konstituuca bolbol ynendee oldood baisan, dailan abtaad baisan zyilnyydiigi biçesen temdeglel ba kuuli gargan bekizyylsen kereg mɵn bolno *(Nergime aplodismeent).*

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin negedeki onco ɵɵrɵ zyileni eneende baina.

Caaşadaa Byrzyaazin oronuudiin konstituucanuud bolbol kapitaliis baidalzuram kɵdɵlɵşɵgyi juuma geze itegedeg yzel deerees jɵrɵdɵɵ yndeseldeg baina. Ene konstituucanuudiin gol yndese suuri bolbol kapitaliizmiin priincebyyd, tyynii gol gol tulga zuramuudani gekede: gazar, oi modo, faabrikanuud, zavooduud ba yiledberiiin busa bagaza zebsegyydiigi ezemdeke engiin ɵmcɵ; kyniigi kyn eksploataacalka jabadal ba eksploataatornuud ba eksplotaacalagdagçadiin bii baisan uçar; bɵlgɵmiin negen pooliusta olonki azaiçanii jaduu baidalda baika da, nɵgɵɵ pooliustani azalça bişe aad jadaralgyi ɵcɵɵnkinii gojo googoor baidag baidal g. m. ba g z Byrzyaazin oronuudiin konstituucanuud bolbol kapitaliizmiin ene ba ene metiin tulganuudta tyşedeg baina. Ene konstituucanuud kadaa tedeniigi tolildog tedeniigi kuuli gargan bekizyyldeg baina.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin oronuudiin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene bolbol kapitaliis baidalzuramiin usadkagdasan faakt, SSSR-de socialiis baidalzuramiin ilasan faakt deerees yndeselsen baina. SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin gol yndese suuri bolbol socialiizmiin priincebyyd, dailan abtaad, bejelyylegdeed baisan tyynii gol gol tulganuud bolno gekede: gazar, oi modo, faabrikanuud, zavooduud ba yiledberiiin busa bagaza zebsegyydiin socialiis ɵmcɵ, eksploataaca ba eksploataator anginuudiigi usadkalga, olonkinii guirançalgata baidal ba ɵcɵɵnkinii gojo goo baidaliin usadkalga, kɵdɵlmɵrigyidelgiigi usadkalga; azal bolbol «kɵdɵlmɵri kedeggyi kyn idekegyi» gesen foormuliin josoor kɵdɵlmɵri kiize çadaka grazdaniin bykenii kyndete ujalga ba yyrge bolson uçar. Azal kiike erke bujuu garaantitai kɵdɵlmɵri abka grazdaniin byriin erke, amarka erke; erdem surguuli olko erke g. m. ba g. z. Şine Konstituuciin projeekt bolbol ene ba ene metiin tulganuudta tyşeze baina. Ene bolbol tedeniigi tolilozo, tedeniigi kuuli gargalgiin zuramaar bekizyylze baina.

Şine Konstituuciin projeektiin kojordoki onco ɵɵrɵ zyil iime baina.

Caaşadaa. Byrzyaazin konstituucanuud kadaa, bɵlgɵm bolbol antagoniis anginuud, bajaliguudiigi ezemdeze baigaa anginuud ba bajaliguudiigi ezemdeegyi anginuudaas byridesen baina, zasagiin erkiigi jamarç paartiin gartaa abkada, bɵlgɵmiigi udaridaka gyrenii udaridalga (diktatuura) bolbol byrzyaazida kabaatai baika josotoi, konstituuca bolbol bajalig anginuudta zokistoi ba aşagtai oloniitiin josozuramiigi bekizyylkiin tulada keregtei bolno gesen nɵkɵcɵlnyyd deerees duugaikanaar yndeseledeg baina.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene kadaa bɵlgɵm dotor antagoniis anginuud ygei bolood baina, bɵlgɵm bolbol koorondoo ebtei sain kojor anginuudaas, kɵdɵlmɵriçɵn tariaaçan kojoroos byridesen, zasagiin erkiigi çukam ene kojor azalça anginuud bariza, bɵlgɵmiigi udaridaka gyrenii udaridalga (diktatuura) bolbol bɵlgɵmiin tyryy angi bolko kɵdɵlmɵriçɵn angida kabaatai baina. Konstituuca bolbol azalçanda zokistoi ba aşagtai oloniitiin josozuramiigi bekizyylkiin tulada keregtei bolno gesen deerees yndeselesen baina.

Şine Konstituuciin gurbadaki onco ɵɵrɵ zyil iime baina.

Caaşadaa Byrzyaazin konstituucanuud bolbol, naacanuud raasanuud kojor tegşe erketei baiza çadakagyi, byrin erketeiç ba byrin erkegyiç naacanuud baika jum, yynees gadana ɵşɵɵ gurbadaki kategooriiin naacanuud bujuu raasanuud baidag, zişeelbel, byrin erkegyi naacanuudaas ɵşɵɵ baga erketei naacanuud koloonuudta baina gesen nɵkɵcɵlnyyd deerees duugaikanaar yndeseledeg baina. Ene kadaa, ede bykii konstituucanuud bolbol yndeseeree nacionaliis bujuu oroilon ezemdeze baigaa naacanuudiin konstituucanuud mɵn bolno.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin byrzyaazin konstituucanuudaas ondoo ilgaataini juub gekede, ene projeekt bolbol karin, gynzegii internacionaalin baina. Ene bolbol bykii naacanuud ba raasanuud tegşe erketei gesen deerees yndeselesen baina. Ene kadaa, arasanii ɵngɵ bujuu kelenii ilgaa, kylityyriin kire kemɵɵ bujuu gyrenii kɵgzɵltiin kire kemzee, naacanuud ba raasanuudiin koorondoki jamar negen busa ilgaa bolbol yndesenii talaar tegşe erkegyi baidaliigi zɵb bolgoko yndese barimta bolzo çadakagyi baisan deerees yndeselesen baina. Ene kadaa, bykii naacanuud ba raasanuud bolbol tedenii urdiinç mɵnɵɵniiç baidal kamaagyi, tedenii kycetei bujuu kycegyiç kamaaagyi — bɵlgɵmiin azakuin, oloniitiin, gyrenii ba kylityyriin baidaliin bykii sfeerede negen adali erkenyydiigi kereglekee josotoi gesen deerees yndeselesen baina.

Şine Konstituuciin projeektiin dɵrbɵdɵki onco ɵɵrɵ zyil iime baina.

Şine Konstituuciin projeektiin tabadaki onco ɵɵrɵ zyil bolbol tyynii şuud zokildoson ecestee kyrter kazaikagyi demokratiizm bolno. Demokratiizmiin talaar byrzyaazin konstituucanuudiigi kojor bɵlɵg bolgon kubaaza bolno: nege bɵlɵg konstituucanuudani graazdanuudiin tegşe erke ba demokratiis erke çɵlɵɵnyydiigi ceke buruuşaadag bujuu ynendee ygei bolgodog baina. Nɵgɵɵ bɵlɵg konstituucanuudani, demokratiis yyskelnyydiigi durataigaar kylɵɵze abdag ba tere baitagai sairkan zarladag bolboç, tiiketeigee kamta, demokratiis erke ba çɵlɵɵnyydiin ton ondoo bolzo dyrsejee gutatar kizaarlalga ba toiruulka şaltag durasalganuudiigi kiideg baina. Ene konstituucanuud bolbol sungaltiin talaar bykii graazdanuudiin tegşe erketei baikiin tukai keledeg bolboç, tere doroo ene erkenyydiigi tɵbkinɵn suurizasanii, erdemiin ba tere baitagai zɵɵri çadaliin ceenzeer kizaarladag baina. Ene konstituucanuud bolbol graazdanuudiin tegşe erkiin tukai keledeg bolboç, tere doroo ene bol emegteiçyydte kamaagyi bujuu edenerte zarim kubini kamaadana geke zergeer toiruulzarkidag baina. Geke mete ba geke zerge.

SSSR-iin şine Konstituuciin projeektiin onco ɵɵrɵ zyileni juub gekede, ene bolbol tiime toiruulga ba kizaarlalganuudaas çɵlɵɵ baina. Eneende idebkitei bujuu idebkigyi graazdanuud geze ygei, eneende bykii graazdanuud idebkitei baina. Ene bolbol emegteiçyyd ba eregteiçyyd, «tɵbkinɵn suurizasan» ba «suurizaagyi kynyyd» zɵɵritɵi ba zɵɵrigyi kynyyd, erdemtei ba erdemgyi kynyyd koorondoo erkiin talaar ilgaatai gedeggyi baina. Konstituuciin projeektaar kadaa bykii graazdanuud erkeeree tegşe baina. Grazdaniin byriiin bɵlgɵm dotorki baidaliigi, terenii zɵɵri çadaliini zerge, yndeseniini ug garbal, eregtei emegteini, albaniini zerge todorkoildog bişe, karin grazdaniin byriiin ɵɵriini çadabari ba ɵɵriini azal todorkoildog baina.

Eceste, şine Konstituuciin projeektiin basa nege onco ɵɵrɵ zyil. Byrzyaazin konstituucanuud bolbol graazdanuudiin erkenyydiigi bejelyylke uçar baidaliin tukai, ene erkenyydiin bejelyylegdeze bolko bolkogyin tukai, ene erkenyydiigi bejelyylke arga kemzeenyydiin tukai keçeel oroldolgo tabidaggyi, graazdanuudiin formaalina erkenyydiigi temdeglekeer jɵrɵdɵɵ kizaarladag baina. Graazdanuudiin tegşe baidaliin tukai keledeg bolboç, ezen kɵdɵlmɵriçɵ kojoriin koorondo, pomeeşeg tariaaça kojoriin koorondo, tyryyşiinkideni bɵlgɵm dotoroo bajalig ba poliitikiin talaar erke jiketei, syyişiinkideni alinaasç kasagdasan baikalaaraa, tyryyşiinkideni 'eksploataatornuud, syylşiinkideni eksploataacalagdagçad baikalaaraa, ynekeeree tegşe baidal baiza çadakagyi baisaniigi martadag baina. Basa: ygiin, cuglaanii ba kebleliin çɵlɵɵ tukai keledeg bolboç, ene bykii erke çɵlɵɵnyydeni kɵdɵlmɵriçɵn angida kerbee tyynii ɵɵriingɵɵ sain tipograafi, gyiced toonii kebleliin caarsa ba cuglaa kiikede zokistoi ger baişanuudtai baika argagyi baibal kooson abiaan bolzo oçoko baisaniigi martadag baina.

Şine Konstituuciin projeektiin onco ɵɵrɵ zyileni juub gekede, ene bolbol graazdanuudiin formaalina erkenyydiigi temdeglekeer kizaarladag bişe, karin keregiin gol kyndiigi ene erkenyydiin garaantinuud tukai asuudalda, ene erkenyydiigi bejelyylke arga kemzeenyydiin tukai asuudalda şilzyyldeg baina. Ene projeekt bolbol graazdanuudiin tegşe erkenyydiigi jɵrɵ niitelen tunkagladag bişe, mɵn tedeniigi eksploataaciin reziimiin usadkagdasan faagtiigi, alibaa eksploataacaas graazdanuudiin çɵlɵɵlɵgdɵsɵn faaktiigi kuuligargan bekizyylke jabadalaar kangalcadag baina Ene projeekt bolbol azal kiike erkiigi jɵrɵ niitelen tunkagladag bişe, mɵn tyyniigi soveed bɵlgɵm dotor kriizisyyd geze ygei bolson faaktiigi, kɵdɵlmɵrigyidelgiin usadkagdasan faaktiigi kuuligargan bekizyylke jabadalaar kangalcadag baina. Ene projeekt bolbol demokratiis erke çɵlɵɵnyydiigi jɵrɵ niitelen tunkagladag bişe, mɵn tedeniigi zokiko bodoto arga keregseleer, kuuligargalgiin zuramaar kangalcadag baina. Uçar iimede, şine Konstituuciin projeektiin demokratiizm bolbol «jɵriin» ba «olondo toogdoson» demokratiizm jɵrɵdɵɵ bişe, karin socialiis demokratiizm mɵn baisani ilete.

SSSR-iin şine Konstituuciin gol gol onco ɵɵrɵ zyilnyydeni iime baina.

1924 onoos 1936 on kyrter kugacaa soo SSSR-iin azakuin, kylityyriin ba oloniitiin-poliitikan baidal dotor bolson kubilaltanuud ba kɵdɵlɵltɵnyyd şine Konstituuciin projeektda tolilogdosoni iime baina.

IV.

KONSTITUUCIIN PROJEEKTIIGI ŞYYMƵELESEN BYRƵYAAZIN KRIITIKA

Konstituuciin projeektiigi byrzyitenii kriitikelsen tukai kedeken yge.

Konstituuciin projeektda kari ulasiin byrzyaazin kebleliin jamaraar kandasanii tukai asuudal kadaa kire tediigeeree arsaltagyi sonirkoltoi baina. Uçarani, kari ulasiin keblel bolbol byrzyaazin oronuud daki zonii eldeb etegeedyydiin oloniitiin sanaliigi tolilon ilerkeileze Konstituuciin projeektda esergyy kriitikiigi delgen jabuulsan tereenii kazuugaar ɵngɵrɵɵ ogto çadakagyi bainamdi.

Konstituuciin projeekt tukai kari ulasiin keblelde garsan reaakciin ekin temdegyydeni bolbol Konstituuciin projeekt tukai duugaigaar ɵngɵrçɵkɵ gesen todorkoi tendeenceer yzegdesen baina. Iigeze kelekedee, ylemze reaakcan faşiis kebleliigi bi karaadaa abça kelenem. Ene bɵlɵg kriitigyyd kadaa, Konstituuciin projeekt tukai duugaigaar ɵngɵrçɵbɵl deere geze bododood, iime projeekt ogto baigaaçgyi, jɵrɵ delekei dereç ygei geze karuulbal deere gesen meteer kandasan baina. Duugai baika jabadal kriitika bişe geeçe geze keleze bolko. Gebeç, ene buruu. Duugaigaar ɵngɵrçɵkɵ gesen meetod bolbol toogoogyi jabadaliin tuskai negen arga kadaa mɵn le kriitikiin nege foormoni bolno geeçe; eneni ton teneg ba inieedeteii daa, tiigebeç juuç gesen kriitikiin nege foormoni bolko baina. *(Bygediin inieeden, aplodismeentnyyd).* Zygeer, tedenii duugaigaar ɵngɵrkɵ gesen meetod bytebegyi. Ecesiin syylde kadaa, tedener bolbol kabkagaa neeze, kedii gaşuudaltai baibaç, SSSR-iin Konstituuciin projeekt jaabaç bii jum baina, baika baitugai ukaan bodolnuudta korotoigoor nɵlɵɵlzɵ ekileze baina geze bykii delekeide tunkaglakaas bişe argajaa baragdasan baina. Eneenees ondoo baika argaç ygei baigaal daa, uçarani kadaa, faaktnuudiin tukai yneniigi medeke duratai jamar negen oloniitiin sanal, unşagçad, amidii kynyyd narata delekei deere jaabaç bii baika; tedeniigi mekiin abarga soo bariza ɵni udaan baika jamarç argagyi. Meke gokoor kolo oçokogyiç...

Kojordoki bɵlɵg kriitigyyd bolbol, Konstituuciin projeekt delekei deere bodoto bejeeree bii geze tooloboç, balai jike sonirkoltoi bişe gedeg, uçarani, Konstituuciin tere projeekt kadaa, ynendee projeekt bişe, karin tuskai maneevr kiize, kynyydiigi mekeleke gesen kooson caarsa, kooson naiduulga mɵn gedeg baina. Tiike zuuraa, SSSR bejeeree gyren bişe, zɵbkɵn geograafiiin neretemdeg tediiken geeçe *(bygediin inieeden).* SSSR kadaa, eneenees sain projeekt ɵgçɵ çadakagyi, SSSR bolbol gyren bişe kadaa, Konstituucaniç bodoto Konstituuca baiza çadakagyi jum geze tedener nemedeg baina. Ene bɵlɵg kriitigyydiin şinze tɵgɵs tɵlɵɵlɵgçɵni, kedii zigtei gebeç, germaaniiin, «Deitşe Diplomaatiş-Poliitişe Korrespondeenc» geze oficiooz baika jym. SSSR-iin Konstituuciin projeekt bolbol kooson naiduulga meke, «potoomkinii dereevni» geeçe geze ene zurnaal ceke kelene. Ene oficiooz bolbol SSSR geeçe gyren bişe, karin «tuskailan todorkoilogdoson geograafiiin neretemdeg tediiken geeçe» *(bygediin inieeden),* tiimees SSSR-iin Konstituuca kadaa, bodoto Konstituucada toologdozo çadakagyi geze gulbaltagyi keledeg baina.

Edeniigi kriitigyyd geze bolko jym bol iime kriitigyydiin tukai juun geze keleke josotoib?

Orosiin aguu jike uranzokioolço Şçeedrin bolbol ɵɵriingɵɵ yliger zokioolnuudiin negen soo ton okor bodoltoi ba mokoo aad, aikabtar bejedee naidangii ba ogcom, munkag burgai biyrokraadiin tiip karuulsan baina. Ene biyrokraad bolbol keden mingaad kyn zoniigi alaza, keden arbaad kotonuudiigi galdaza, «karijaata» mozo dotoroo «zuram ba taiban baidai» togtoogood, orçon toironoo karaza baitaraa, arad zonii sedkil kudkuulsan çɵlɵɵnyyd geze nege juumatai, gyrenee tuskai ondoo meetodoor zasagladag balaiç, medegdeegyi negen oroniigi, Ameerikiigi gorizoont deere genete obioorozorkibo. Ene biyrokraad Ameerikiigi obiooron karazarkiood, ene juun oron geeçeb, kaanaas garça jirebe geeçeb, jamar tiime yndese barimtaar togtozo baina geeçeb? geze ganirasan baina *(Bygediin inieeden, aplodismeent).* Keden zuun ziliin caana tere oroniigi genetiin uçaralaar olozo neesen baigaa gebeç, tereenii yner salkiiginç ogto ygei bolgokiin tulada dakin kaazarkikada bolkogyi jum uu? *(Bygediin inieeden).* Iigeze keleed «Ameerikiigi dakin kaazarkika jum!» geze rezoliuuca tabisan baina. *(Bygediin inieeden).*

«Deitşe Diplomaatiş-Poliitişe Korrespondeenciin» gospodaanar kadaa, Şçeedrinii biyrokraadtai usanii kojor dusal mete tanişagyi adali baina geze namada yzegdene. *(Bygediin inieeden, saişaasan aplodismeentnyyd).* SSSR bolbol ɵni udaanii ede gospodaanariin niydiigi kolgooson baika jum. SSSR bolbol kɵdɵlmɵriçɵn angida çɵlɵɵ erke olokiin zorig kaldakaaza kɵdɵlmɵriçɵn angiiin daisanuudiin galzuu koriigini kɵdɵlgɵzɵ, 19 ziliin turşa soo majaag şingieer toboizo baina. Ene SSSR bolbol zɵbkɵn miin baiza baika baitagai, karin kɵgzɵn urgadag ba zɵbkɵn urgaka baitagai, karin jike amzaltatai baidag ba zɵbkɵn jike amzaltatai baika baitagai, karin ukaan bodoliigi kɵdɵlgɵkɵ, daralagdasan angida şine itegelnyydiigi tyryylke projeekt —şine Konstituuciin projeekt zokioodog baika jum baiba. *(Aplodismeent).* Iigeze baikadani germaaniiin oficiooziin gospodaanar ganirangyi jaakab daa? Ene juun oron geeçeb, jamar tiime yndese barimtaar togtozo baina geeçeb, *(bygediin inieeden),* ene oroniigi 1917 onii ogtiabrida neesenç baibalani, tereenii yner salkiniinç ygei bolkiin tulada juunda dakin kaazarkikada bolkogyi jum?—geze tedener gegeldedeg baina. Iigeze keleed, SSSR-iigi dakin kaazarkika jum,

(Yrgelzeleleni 3-daki niuurta.)